

Huszonhetedik díjátadás
2002. június 22.
Királyhágó-melléki Református Egyházkerület, nagyváradi díszterem

Első díjazott

ADY ENDRE
génusza
MAGYAR ÖRÖKSÉG

„Szabad-e sírni a Kárpátok alatt?” – ezzel a történelmi önámításainkkal szembeszegezett ébresztő kérdéssel indul a magyar XX. század. Itt, Nagyváradon, 1906-ban jelent meg az első Ady-kötet, mely a költő igazi hangját, szenvedélyét, géniuszát mutatta már. Majd egy év múlva a *Vér és arany* kötetben hangzik fel az újabb, talán nem is egy, de több évszázadra előrehangzó kérdés: „Mit ér az ember, ha magyar?”. Mit ér kelet és nyugat közé szorulva, meghasonlott lélekkel, megtört öntudattal, nagyobb hatalmak és másfajta kultúrák között örlődve? Mit ér a világnak és önmagának?

Ady Endre nem csak provokál kérdéseivel, nem is csak a maga kínzó tépelődéseit fejezi ki, de kérdez a felelősséggel élő, gondolkodó valamennyi magyar nevében. A maga válasza, kész programja ott van már az *Új versek* prologusának első mondataiban: szintézist teremteni új és magyar, keleti és nyugati, ősi magyar kultúra és modern nyugati civilizáció között, mert önazonosság és megmaradás már csak megújulással együtt lehetséges. Ezt példázza Ady életműve és ars poeticája. Benne zendül újra „Tebenned bíztunk” és „cicumdederunt”, „protestáló hit” és „küldetési vétő”, „Eb ura fakó” és Ugocsa non coronat”. Az egész magyar történelem, a „szittya” ősektől a váradi hársfasorig, századok zsoltáros és kurucos hangzásvilága, mentalitása éled újra benne, szemben a kiegyezési belenyugvással, Bécs és a Rothschildék palotája nagy magyar romlást idéző csillogásával. Így lesz prozódiaja, szimbolikája, saját magyar mitológiája, észjárása és szövege meghökkentően új és egyéni, egyszersmind lenyűgözően régi és közösségi. Benne lobbant utolsót a romantikus lélek, és az ő verssoraiban hallhatjuk meg elsőként a magára maradt, modern ember ijedt szívdobbanását, a „Kocsiút az éjszakában” életérzését.

„...vallani mindent: volt életem dolga” – mondja Ady, megvallani tehát az ember ambivalens természetét is: a szerelemben az örök vágyat és az örök hiányérzetet, az Isten közelségére vágyó embert és a kételyekkel teli gondolkodót, a fajtáját ostromló és a fajtáját mindenek fölött szerető magyart. Ezáltal teljesebben Ady életművében a dráma, mely egyetemesen emberi és elvitathatatlanul magyar. Elrendelt életnek tudta a magát, látónak, vatesznek tudta magát, akinek sorsa a közösség sorsával azonos. Ő látta előre – évekkel a világháború előtt -, hogy nagy baj készülődik. A világháború idején egyedül ő látta előre a katasztrofális végkifejletet, mely minket, magyarokat sújt majd végzetesen. Az ő látomásában jelent meg – még „A szétszóródás előtt” – a trianoni országvesztés, és maradék erejét összeszedve, saját szervezetének romjai felett, ő summázta így a magyar sors történetét: „Mi voltunk a földnek bolondja, / Elhasznált, szegény magyarok, / És most jöjjetek, győztesek: / Üdvözlét a győzőnek.” Ám nála senki sem sulykolta nagyobb daccal és erővel az idegeinkbe az életet, hogy: „Mégis és újra: föl a szívvel / Mi véres szívünkért, / Mi kínunkért, mi bánatunkért, / Mi szegény meggyötört hitünkért, / Ha orkánzik a Mindenség is.”

Ha van öröksége a magyar szellemnek, mely úgy nehezedik ránk önismeretben, magyar sorstragédiában, de „csakazértis” élni akarásban is, hogy közben erőt ad és felemel, Ady Endre költői életműve elsősorban az.

Bíró Zoltán
irodalomtörténész

Életrajz

Ady Endre (*1877. november 22. Érmindszent, +1919. január 27. Bp.): költő, publicista. Apja Ady Lőrinc kisnemesi származású gazdálkodó, anyja Pásztor Mária református pap leánya. Középiskolai tanulmányait a nagykárolyi piaristáknál, majd a zilahai református kollégiumban végzi. 1896-ban beiratkozik a debreceni jogakadémiára, 1898-ban tanulmányait abbahagyja. A *Debreceni Hírlap* szerkesztőségében dolgozik, 1900-tól a nagyvárad *Szabadság* munkatársa, 1901-től a *Nagyvárad Napló* segédszerkesztője, majd 1903-tól szerkesztője. Ez év nyarán ismerkedik meg a Párizsból hazalátogató Diósné Brüll Adéllal, Lédával. Léda biztatására 1904-ben Párizsba utazik, ahonnan a *Budapesti Hírlap*, *Pesti Napló*, *Budapesti Napló* című lapoknak küld cikkeket. 1905-ben visszatér Budapestre, a *Budapesti Napló* munkatársa lesz. Az I. világháborúig többször jár Párizsban (1906, 1908, 1909, 1910, 1911). Az 1908-ban induló *Nyugatok* haláláig főmunkatársa. 1912-ben szakít Lédával. 1914-ben feleségül veszi Boncza Bertát, Csinszkat. A háború első éveit a Boncza család birtokán, Csucsán tölti. 1916-ban Budapesten kezelési betegségét. 1917-ben Budapestre költözik. 1918 december elején tüdőgyulladás támadja meg leromlott szervezetét, még elmegy a Vörösmarty Akadémia alakuló ülésére, ahol elnökké választják, de már csak dadogva tud néhány szót szólni a megdőbbent hallgatóságnak 1919. január 27-én meghal. Fontosabb kötetei: *Versek* (1899), *Még egyszer* (1903), *Új versek* (1906), *Vér és arany* (1907), *Illés szekeren* (1908), *Szeretném, ha szeretnének* (1909), *Minden titkok versei* (1910), *Menekülő élet* (1912), *Margita élni akar* (1912) *Magunk szerelme* (1913), *Ki látott engem?* (1914), *Halottak élén* (1918), *Utolsó hajók* (1923).